

כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן

הנאירי

אין למדין מן הכללות שאין כל המצות בדין זה וכמה מצות נעשות בלא ברכה עשיית מעקה ועשיית דין עזיבה ופריקה השמטת כספים וקרקעות שלוח עבדים והענקתם ועמידה מפני הרב ומורא וכבוד אב ואם ונתינת הצדקה... ראינו לקצת גאונים שהאריכו בזה ר"ל לבאר על איזו מצוה מברכין ועל איזו מצוה אין מברכין ולא מצאו להם כלל אחד לכלול בו את כלם עד שהסכימו שאין הדבר תלוי בטעם אחד אלא בענינים רבים מהם מפני שאין בהם מעשה כהשמטת כספים ודומיהם ומהם שהם מצוה הבאה בעבירה כגון השבת גזילה ודומיהם ומהם שעשייתן כדי להשמר מן הלאוין לא שיהא גופן מצוה כגון הגעלה שאינה מצוה בתורה להשבית בליעתן של כלים אחר שאין בהם חמץ בעין אלא שמ"מ אם רוצה להשתמש בהם צריך להגעילן ומהם שאין הדבר תלוי מכל וכל במברך כגון נתינת צדקה שמא לא יקחנה והדומים לזה וכן אצלי טעם אחר שלא לברך על ענין שאינו מוגבל אלא לכל אחד כרצונו ומפני זה אין מברכין על ההגדה בלילי פסחים שהספור ביציאת מצרים אינו מוגבל אלא כל אחד מאריך כרצונו וכן הרבה מצות בדין זה וכן הדברים מתפרשין בהרבה טעמים והמבין יכול להתבונן בפרטיהם איזו סבה מונעת מהם הברכה הם מטעמי' הנזכרים הן מזולתם:

אמ"ן (פסחים ז' ע"ב)

דקדק לומר כל המצות והיה די באומרו חייב לברך על המצות עובר לעשייתן, י"ל משום דמבואר בכוזרי טעם הברכה שיהיה ההכנה לעשיית המצוה וקבלת הקדושה ההיא ע"ד שהוסיפו המקובלים עתה לומר הריני מזמן, וא"כ היה אפשר לומר דוקא במצות שהם הכנת קבלת תוספת קדושה כאכילת פסח וקדשים או מצה והדומה ישיבת סוכה והנחת תפילין ורבים כאלו לזה יצטרך ההכנה קודם עשייתן משא"כ מצות שטעמם להעביר גילולים מן הארץ כביעור חמץ והדומה ולדעת המקובלים גם חתוך הערלה מסוג זה על זה אין צריך הכנה ומכל שכן במצות שטעמם לתת גם חלק להס"ם לסתום פיו כשעיר המשתלח ורוב סעודת מצות מזה הסוג והו"א שברכתן הוא רק ברכת השבח ויכולים לברך אח"כ כמ"ש הר"ן בברכת השבח, קמ"ל כל המצות דייקא. וזה מרומז במקראי קדש דמייתי דועבר את הכושי הוא בשורת מפלת הרשעים כביעור חמץ, והוא עבר לפנייהם הוא הכניעה לעשו הרשע, ויעבר מלכם לפנייהם הוא הכנה לתוספת קדושה וק"ל:

הנאירי

פירשו רבים שתפס בתלמוד לשון עובר ולא תפס לשון קודם מפני שלשון עובר משמע תכף לעשייה. וי"מ מפני שלשון עובר משמע כשהדבר שעליו מברכין הוא לפניו ר"ל המגלה או הלולב והשופר והדומין להם.

הג"ר"ן מרדכי (ט"ו י"ג, ע"א ק"ד)

ומדי דברי בסוגיה זו יש להראות על דברי הנצי"ב בהעמק דבר ריש וילך ובמרומי שדה שהם מזהירים ונפלאים, אלא אף תמוהים בבת אחת. שמסביר את הלשון **עובר** לעשייתן שהוצרך התלמוד להסביר מפסוקים מהו לשון זה שמובנו קודם. כבר המאירי נימק למה באמת שמואל לא אמר **קודם** משום שקודם היה משמעו אף זמן רב מקודם ואילו **עובר** מיד לפני המצוה. והעיר הנצי"ב שלא לחינם הביאה הגמ' כראיה את הפסוק שאחידעץ רץ ויעבור את הכושי ולא את הפסוקים האחרים שהובאו עוד שם שיעקב עבר לפני המחנות ושמלכנו עובר לפנינו וכולם מוכיחים **שעובר** הוא **קודם**. אלא שאחידעץ מקודם היה מאחורי הכושי ובמהירות עבר על פניו ובסופו הקדימו.

רעיון נפלא, אלא שהנצי"ב כתבו שאם אפשר לעשות המצוה באמצע הברכה כמו קשירת תפילין ומילה, יש לברך לפני התחלת המעשה, ולעשות, ולגמור את הברכה. ודברים אלה לא מובנים הם, הרי זו היא הדעה הדחויה של בשעת מעשה ובאמת אין נוהגים כך. אלא לולא דמסתפינא הייתי אומר בדרכו הוא, אבל להיפך, שיש לפני הברכה כבר לעשות כאילו מתחילים המצוה – התפילין מונחים על הזרוע; שלושת המינים כבר בידו; התינוק והסכין מוכנים – עד שכל אחד יוכל לחשוב כמו בריצת הכושי שהכושי יקדים והמעשה ייגמר לפני הברכה. ופתאום באה הברכה ועוברת על המעשה – עובר לעשייתה – וגומרת ומקדימה כאחידעץ וגומר הברכה עד שהמעשה עוד לא הגיע. ולכן הלשון עובר והראיה מאחידעץ. אלא שכפי דברי הנצי"ב במצוות שאין אפשרות לדבר זה יש אמנם להכין כדרך שיעקב הכין המחנות ולברך מקודם.

ה"ש"ן (הש"ן ז' ע"ב, דברי' ד' ע"א)

לשון הגמרא פסחים ד"ז אמר שמואל כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן, מאי משמע דהאי עובר לישנא דלקדומי הוא, אמר רנב"י דאמר קרא וירץ אחידעץ דרך הככר ויעבור את הכושי, אצ"י אמר מהכא ויעבור מלכם לפנייהם, והקשה למאי אמר שמואל כלשון שגנרך לפרש, לימא קודם או לפני עשייתן, ותו במאי פליגי הני אמוראי בהבאת פסוקים אלו, וכי דבר חכמה יך להביא פסוק אחר. אלא ע"כ יך בזה כונה עמוקה, ולפני או קודם היה במשמע עד שלא התחיל במצוה כלל, מש"ה אמר לשון עובר דמשמעו סמוך ממש שיאחזו בידו דבר המצוה, ואז יתחיל לברך, וזהו משמעות המקרא ויעבור מלכם לפנייהם, שברור שאין המלך מתחיל לילך עד שכבר כל האצבא מוכנים לאחזת ועומדים על הגבול, אמנם ויעבור את הכושי עוד פירושו באופן אחר, שהרי הכושי הלך לפני אחידעץ, ואחידעץ רץ מאחוריו ועבר עליו ולפניו, וה"נ יך להחל הברכה, ואח"כ לעשות המצוה ולגומרה ואח"כ לגמור הברכה, ושני הפירושים אמת דמצוה שאפשר לעשות באמצע הברכה כמו קשירת תפילין מילה וכדומה, יך לברך לפני התחלת המעשה, ולעשות ולגמור את הברכה, משא"כ מצוה שאי אפשר בכך כמו אכילת מצה ותקיעת שופר וכדומה. א"א אלא לברך קודם התחלת המצוה, אבל מכ"מ סמוך ממש, שיהא אוחז במצוה או בשופר.